

Berit Berg
Patrick Kermit

PRAT, LES, KLIKK

Biblioteket som integreringsarena

Grafisk utforming og trykk: NTNU Grafisk senter 2015
Foto: Geir Otto Johansen (side 9, 14 og 32)
Øvrige foto: De fem folkebibliotekene i prosjektet

TRYKK: 978-82-7570-409-0
WEB: 978-82-7570-410-6

FORORD

Folkebibliotekene i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand har siden 2011 hatt jevnlige møter for å utvikle best mulig flerkulturelle bibliotekstjenester. Bibliotekene har drevet ulike tiltak som leksehjelp, bok og film, leseombud for elever med innvandrerbakgrunn, språkkaféer, kvinnegrupper, skriveverksted, lesesirkler og dataopplæring. Vi ønsker å dele våre erfaringer, da de er relevante for alle folkebibliotek i Norge uavhengig av størrelse. Mange andre bibliotek i Norge har også iverksatt gode tiltak på sine bibliotek, men fortsatt er det mye upløyd land. Dersom folkebibliotekene skal ivareta sitt samfunnsoppdrag i forhold til alle innbyggere i Norge, må flerkulturelle bibliotekstjenester tas på alvor i alle kommuner. Dersom ditt bibliotek ikke er aktiv på dette området kan dette inspirasjonsheftet vise deg hvordan du kan gjøre det. Dersom ditt bibliotek gjør en god jobb på dette området, kan dette heftet motivere deg til å videreutvikle det gode tilbudet.

Det er to eksterne aktører som har bistått oss i vårt arbeid: VOX har bidratt med en evalueringsrapport av våre datakurs, mens NTNU Samfunnsforskning har hatt vårt samarbeid som et følgeforskningsprosjekt de tre siste årene. Deres forskning har bidratt til økt grad av refleksjon rundt tiltakene vi iverksetter og rundt rollen folkebibliotekene har. Dette heftet er et resultat av dette samarbeidet. Heftet er skrevet av forskerne – med innspill fra de fem bibliotekene som har deltatt i prosjektet. Vårt håp er at heftet kan inspirere andre til å gjøre noe lignende i egen kommune. Enten kommunen er stor eller liten, er det mulig å sette i gang aktiviteter som skaper økt integrering. Her har bibliotekene en helt unik rolle!

Kristiansand mars 2015,

Anne Kristin Undlien
Prosjektleder

INNHold

Forord	3
Innledning.....	7
Innvandring, integrasjon, mangfold	9
Arbeid, utdanning, levekår	10
Likeverdige offentlige tjenester.....	11
Biblioteket som møteplass og integreringsarena	12
Tiltak og aktiviteter	14
Fem folkebibliotek	16
Kristiansand	17
Stavanger	19
Bergen.....	21
Trondheim	24
Oslo - Deichmanske bibliotek Gamle Oslo	27
Språkkafé – en suksesshistorie.....	30
Flerkulturelle bibliotektenester	32
Bibliotekets samfunnsmandat	33
Prat, les, klikk	37

INNLEDNING

Bibliotekene står i en særstilling når det gjelder å nå ut til hele befolkningen. Det fins bibliotek i alle kommuner, og bibliotekene har et tilbud som appellerer til de aller fleste – barn og voksne, menn og kvinner, og mennesker med ulik kulturell og språklig bakgrunn. Gratisprinsippet gjør at alle, uansett økonomi, kan låne – enten det dreier seg om bøker, musikk eller filmer. Biblioteket er også et sted du kan lese aviser, gjøre lekser, gjøre gruppearbeid, låne PC, få hjelp til å finne informasjon eller delta i små og store arrangementer.

I flere år har bibliotekene jobbet med å videreutvikle det de omtaler som flerkulturelle bibliotekstjenester. Med prosjektet «Leselyst, språk og IKT» har folkebibliotekene i de største byene tatt tjenestetilbudet et skritt videre. Prosjektarbeidsformen har bidratt til større bevissthet rundt egen praksis – på hva som fungerer, hvorfor det fungerer, og hva som skal til for å videreutvikle arbeidet. Å utvikle god praksis har vært et viktig stikkord. God praksis kan handle om alt fra å sette i gang en ny aktivitet til å utvikle bevisstheten om hvilke brukergrupper bibliotekene har. Det kan også handle om å nå ut med informasjon om hva biblioteket er. Dette er særlig viktig overfor grupper som ikke kjenner biblioteket fra eget hjemland.

Målsettingen med prosjektet har vært å bidra til at personer med minoritetsbakgrunn skal utvikle bedre språkforståelse, få økt leselyst, få bedre digital kompetanse og gjennom dette bidra til økt deltakelse og inkludering i samfunnet. Gjennom prosjektsamarbeidet har de fem folkebibliotekene utvekslet erfaringer og

inspirert hverandre til å prøve ut nye tiltak. Sammen med seg har bibliotekene hatt forskere som har fulgt prosjektet hele veien – stilt spørsmål, kommet med innspill og bidratt til refleksjon rundt egen praksis. Vi har kalt oss selv følgeforskere.

Følgeforskning er en evalueringsform der prosess og resultat blir sett i sammenheng og der forskerne er dialogpartnere – ikke distanserte betraktere. Denne forskningsformen forutsetter et likeverdig samarbeid hvor forskeren er én blant flere aktører. Metoden egner seg godt i prosjekter hvor man følger en konkret endringsprosess, høster erfaringer underveis og tar nye erfaringer med videre i arbeidet. På denne måten blir forskningen en læringsprosess – ikke bare kunnskapsinnhenting. Mot slutten av prosjektet har forskernes rolle vært å skriftliggjøre erfaringer som er gjort gjennom prosjektperioden.

Prosesen fra prosjekt til tekst er en prosess som innebærer sortering, prioritering og til slutt utvelgning. For dem som har deltatt aktivt i prosjektet, kan det være viktig å få fram så mye som mulig av det som har skjedd lokalt. For dem som skal lese om erfaringene etterpå, kan det være viktigere å få fram noen hovedtrekk – belyst gjennom eksempler. Denne utvelgelsesprosessen kan til tider være vanskelig. Hva er viktig? Hvor mye må med for å gjøre teksten konkret og nær? Hvordan balansere mellom eksempler og analyse? Alt kan ikke få plass mellom to permer, men vår ambisjon har vært å få fram de store linjene samtidig som vi greier å få fram dynamikken i prosjektet. Gjennom språkkaféer, lesegrupper, skriveverksteder med mye mer får vi små gløtt inn i levende møter mellom mennesker med ulike livshistorier. Dette er erfaringer vi ønsker å dele.

Vi har valgt å kalle dette for et inspirasjonshefte. Heftet gir ingen fasit, men formidler erfaringer som har fungert der de er prøvd ut. Noen av ideene er prøvd ut mange steder. Dette gjelder for eksempel språkkaféene, som etter hvert ble gjennomført i alle de fem kommunene. Folkebiblioteket i Trondheim var først ute med å lage språkkafé for minoritetsspråklige i Norge, men etter hvert er konseptet videreutviklet og har funnet sin lokale form i de andre bibliotekene. Dette er prosjektjobbing på sitt beste! Noen utvikler et opplegg, andre lar seg inspirerer til å gjøre noe lignende, og i dette «noe lignende» skjer det noe kreativt. Språkkaféen finner sin lokale form. På samme måte ønsker vi at dette heftet skal bli brukt. La deg inspirere, men ikke tenk «blå kopi».

Inspirasjonsheftet skal tjene litt ulike formål. Det skal formidle prosjekterfaringer, men det skal også bidra til økt kunnskap om flerkulturelle bibliotekstjenester. Dette var også noe av formålet da Nasjonalbiblioteket i 2013 ga ut temanummeret «Kultur, inkludering og bibliotek» - om bibliotekenes rolle i et mangfoldig samfunn. I innledningen gjengis forfatteren og samfunnsdebattanten Amal Adens møte med bøkernes verden:

Jeg kjente på bøkene. Bladde i dem. Luktet på dem. Så uendelig mange bøker. Jeg hadde aldri sett så mange bøker før. Det var overveldende. Jeg kunne verken lese eller skrive, men synet av alle bøkene gjorde meg nysgjerrige. Det var litteraturen som reddet meg. Biblioteket ble mitt fristed. (Gjengitt i Bibliotheca Nova 1-2013)

Amal Aden er ikke den eneste som har beskrevet biblioteket som et slags fristed. Da byrådet i Oslo ville legge ned bibliotekfilialen på Tøyen, reagerte ungdommene spontant. I en rekke avisopplag om saken kom det fram hvilken betydning biblioteket hadde hatt for dem og hva en slik nedleggelse ville bety både for den enkelte og for miljøet. Bibliotekets integreringsfunksjon ble særlig vektlagt, men også den rollen biblioteket spiller som fristed og møteplass. Dette gjelder enten du er etnisk norsk eller har annen etnisk bakgrunn, og det gjelder enten du er ung eller gammel, mann eller kvinne, rik eller fattig. Bibliotekets rolle som formidler av det frie ord må heller ikke undervurderes. I en tid der ytringsfriheten er truet i store deler av verden, representerer biblioteket som institusjon en viktig motvekt.

Et hefte som dette skal gi rom for både de små tankene og de store refleksjonene, og det skal inneholde stoff om både biblioteket og bibliotekets brukere. I denne sammenhengen er fokus særlig rettet mot minoritetsspråklige. Det kan være asylsøkeren fra Afghanistan, arbeidsinnvandreren fra Polen, hun eller han som er gift med en etnisk nordmann eller har kommet gjennom familieinnvandring med slekt som har bodd her lenge. Minoritetsbefolkningen er mangfoldig, noe vi skal se nærmere på i neste kapittel.

INNVANDRING, INTEGRASJON, MANGFOLD

På én generasjon er innvandrerbefolkningen i Norge nesten tidoblet. Mens det på slutten av 1970-tallet var i underkant av 100 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, er tallet i 2015 over 800 000¹. I Oslo har hver tredje innbygger innvandrerbakgrunn. Minoritetsbefolkningen har bakgrunn fra 221 ulike land, og de har ulike livssyn og politiske oppfatninger. Noen har bodd i Norge i flere generasjoner, mens andre er nyankomne. Noen har sin bakgrunn fra landsbygda, mens andre har vokst opp i storbyer. De representerer stor variasjonsbredde når det gjelder utdanningsbakgrunn, arbeidserfaring, familieformer og verdigrunnlag. Mens innvandrerbefolkningen tidligere var dominert av vestlige innvandrere med til dels gode engelskkunnskaper, er majoriteten av innvandrerne i dag fra ikke-vestlige land. De har kommet som arbeidsinnvandrere, flyktninger, asylsøkere eller via familiegjenforening. Blant de om lag 180.000 med flyktningbakgrunn er det mange som sliter med senvirkninger av krig, forfølgelse og flukt.

Innvandrerbefolkningen i Norge er med andre ord ingen homogen gruppe. Denne heterogeniteten gjør det vanskelig å snakke om innvandrerbefolkningen som én kategori. Mange vil med rette kunne spørre: Hva har de egentlig til felles? Hva har arbeidsinnvandrerer fra Polen til felles med asylsøkeren fra Afghanistan? Eller hva har den svenske restaurantarbeideren til felles med en enslig mindreårig flyktning fra Eritrea?

¹ <https://www.ssb.no/innvbef>

Kanskje ganske lite – inntil de eventuelt fant ut at de likte den samme musikken og heiet på det samme fotballaget. Bortsett fra at innvandrere har en minoritetsstatus i det norske samfunnet, er det gjerne ikke så mye de har felles. Som eventuelle brukere av sosialtjenesten er det litt mer som forener, men heller ikke med denne tilføyelsen, blir dette en homogen gruppe. Både migrasjonshistorie, familiesituasjon, utdanningsbakgrunn, helsestatus, levekår mv vil påvirke egen situasjon og møtene mellom både sosialtjenesten og andre kommunale tjenestetilbud som biblioteket.

ARBEID, UTDANNING, LEVEKÅR

Levekårsundersøkelser viser at innvanderbefolkningen kommer dårligere ut enn majoritetsbefolkningen på en rekke områder. Som gruppe har de lavere sysselsetting, lavere inntekt, dårligere bostandard og dårligere helse. Dette gjelder særlig den delen av innvanderbefolkningen som kommer fra ikke-vestlige land. Denne gruppa er også sammensatt. Her finner vi blant annet flyktninger og arbeidsinnvandrere fra de nye EU-landene, i tillegg til innvandrere som er kommet på familiegjenforening. Mange har relativt kort botid i Norge, men også en del ikke-vestlige innvandrere med lang botid kommer dårlig ut på levekårsstatistikken.

Deltakelse i arbeidslivet blir ofte brukt som en indikator på integrasjon. Grupper som kommer dårlig ut på arbeidsmarkedsstatistikken, vil som regel både ha dårligere levekår og større vansker med å delta på samfunnets ulike arenaer. Innvandrerbefolkningen er i denne sammenhengen en sammensatt gruppe, og variasjonen i sysselsettingsgrad er stor. Det generelle bildet er at innvandrere fra Europa og Nord-Amerika har en sysselsettingsgrad på linje med gjennomsnittet i befolkningen, mens innvandrere fra Asia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika ligger vesentlig lavere på statistikken. I gjennomsnitt er ledigheten for disse gruppene tre til fire ganger så høy som i befolkningen som helhet (SSB 2015). Men også dette bildet må nyanseres. Her er det store kjønnsforskjeller, her er det utdanningsforskjeller, og som vi har vært inne på – her er mye avhengig av botid. Hvis du har vokst opp i Norge og har norsk utdanning, er forskjellen mellom minoritet og majoritet liten. Hvis du er relativt nyankommen, kan forskjellene være store. Men også her er det individuelle forskjeller. Bak tallene finner vi både den nyankomne «raceren», og vi finner analfabeten som har bodd her lenge uten å få innpass i arbeidslivet.

LIKEVERDIGE OFFENTLIGE TJENESTER

Nyankomne innvandrere møter mange utfordringer som nye i Norge. De skal gjerne forholde seg til et samfunn med nye levemåter og skikker, rettigheter og plikter, verdier og normer. Mye av det etniske nordmenn tar for gitt, kan oppleves som fremmed for de som nettopp har kommet. Dette handler om alt fra kulturelle særtrekk til

politisk system, forhold til religion, velferdsordninger, likestillingsidealer og likhetsideologi. Sett fra innsiden oppleves vi kanskje ikke som så like, men sett utenfra framstår Norge på mange måter som "annerledeslandet". Manges forestilling om Norge er at vi er rike, vi bor spredt, vi har gode velferdsordninger og vi er opptatt av demokrati, likestilling og rettferdighet. Selv om bildet over tid justeres, kan gapet mellom idealer og realiteter skape frustrasjon. Det kan være vanskelig å vite hva man har krav på, hva som forventes av egeninnsats, hvordan de små og store systemene fungerer osv.

Det offentlige tjenesteapparatet skal gi et reelt likeverdig tilbud til alle, uavhengig av hvilken bakgrunn tjenestebrukeren har. Et likeverdig tjenestetilbud vil si at;

- tjenestene skal være like gode for alle brukere
- det skal være like god tilgang til tjenestene for alle brukere
- det skal være resultatlikhet for alle brukere

På Integrerings- og mangfoldsdirektoratets (IMDi) hjemmesider er det forklart nærmere hva dette skal innebære i praksis. At tjenestene skal være like gode, betyr at kvaliteten skal være den samme - uansett hvem brukeren er. Dette forutsetter at de ansatte ser og forstår hver enkelt brukers individuelle behov i forhold til de tjenestene som ytes, og gjør sitt beste for å møte dem. Like god tilgjengelighet innebærer at brukeren kjenner til hva tjenesten går ut på og hva den har å tilby, hvor tjenesten er å finne, hvordan den skal brukes og hva som kreves for å kunne benytte den. Uten disse premisene er det ikke likeverdig tilgang. Når det gjelder kravet om resultatlikhet, understrekes det at likeverdig behandling ikke er det samme

som likebehandling. Likebehandling av ulike mennesker gir sjelden likt resultat. Dette innebærer et krav til tjenesteapparatet om å foreta individuelle vurderinger og tilby spesielle tjenester der dette er nødvendig for å oppnå et likeverdig tilbud.

Språk er en viktig forutsetning for å kunne formidle behov og for å tilby gode og likeverdige tjenester. Innenfor velferdsapparatet vil bruk av tolk være et nødvendig hjelpemiddel når ansatte og brukere ikke snakker samme språk. I de fleste hverdagssammenhenger vil det være vanskelig å se for seg at det er tolker tilgjengelig. Dette gjør utvikling av språklige ferdigheter uhyre viktig. Utdanningssystemet har en sentral rolle i språkopplæringen. Barn og unge har rett på grunn- og videregående skolegang og vil gjennom dette også få språkopplæring. For voksne er det ikke en like klar rettighet. Hvis du kommer som flyktning, har du rett til et introduksjonstilbud (norsk og samfunnskunnskap) etter Introduksjonsloven. Kommer du derimot til Norge som arbeidsinnvandrer eller via familiegjenforening, har du ikke på samme måte rett og plikt til norskopplæring. Dette gjør at mange ikke fanges opp godt nok av utdanningssystemet. Andre har kanskje gått på norskkurs, men har i liten grad praktisert sine norskkunnskaper. Dette får konsekvenser for deltakelsen i både storsamfunn og nærmiljø.

BIBLIOTEKET SOM MØTEPlass OG INTEGRERINGSARENA

Biblioteket verken kan eller skal overta utdanningssystemets ansvar for norskopplæring. Tvert imot er utdanningsinstitusjonene i svært mange tilfeller viktige og gode

samarbeidspartnere for biblioteket. På den andre siden er det også slik det er beskrevet over, en del voksne som trenger språkopplæring, men som enten ikke har krav på formell språkopplæring, eller som har gjennomført introduksjonstilbud med norsk og samfunnsfag, men som trenger ytterligere opplæring. For disse gruppene kan det uformelle kurstilbudet et bibliotek kan tilby være av stor betydning. Biblioteket har en unik posisjon som møteplass. For mange minoritetsspråklige er biblioteket noe de kjenner fra hjemlandet. For andre representerer dette et møte med noe helt nytt. For Amal Aden, som vi omtalte innledningsvis, var hennes møte med biblioteket en erfaring som fikk store følger for hennes språkutvikling. Da hun oppsøkte biblioteket for første gang, kunne hun verken lese eller skrive. Biblioteket ble hennes fristed og bibliotekarene ble hennes «lærere» og inspiratorer.

Amal Adens historie er unik i den forstand at hun, mer og mindre på egen hånd, gikk fra å være analfabet til å bli forfatter. Men – historien om bibliotekets betydning for minoritetsspråklige deler hun med mange. «Avis- og tidsskriftkroken» på folkebibliotekene har i en årrekke bidratt med informasjon hjemmefra og vært en møteplass for mennesker på tvers av kultur og språklig bakgrunn. Den norske pensjonisten leser kanskje lokal-avisa fra hjemmeplassen, mens den iranske innvandreren leser nyheter fra sitt eget hjemland. Og selv om internett har overtatt mye av nyhetsformidlingen, er biblioteket fortsatt en viktig fysisk møteplass.

I det digitale samfunnet spiller også folkebibliotekene en viktig rolle når det gjelder å gi befolkningen tilgang til gode digitale tjenester. Et eksempel på en slik elektronisk tjeneste som er spesielt viktig for innvandrerbefolk-

ningen er tjenesten PressDisplay, der den enkelte kan få tilgang til aviser på 58 ulike språk både hjemmefra via sitt lånekort eller via PC på biblioteket. I tillegg representerer biblioteket noe trygt. Foreldre tør å la sønner og døtre være på biblioteket – enten det er for å gjøre lekser, bruke PC'en, låne bøker eller lese aviser. Det fins ingen nøyaktig oversikt over bakgrunnen til bibliotekets brukere, men med det blotte øye er det lett å se at biblioteket fungerer som et flerkulturelt samfunn i miniatyr.

Terskelen for å oppsøke biblioteket er lav, noe som gjør biblioteket til en unik arena for nye tiltak. De fleste vet hvor de finner biblioteket, og de forbinder noe positivt med det. Det er sannsynligvis noe av hemmeligheten bak suksessen «språkkafé». Da folkebiblioteket i Stavanger

inviterte til sin første språkkafé i 2014 kom det 88. Etterhvert kommer det fast 100-120 deltakere og 13-15 frivillige fra Røde kors. Dette var flere hundre prosent mer enn de mest optimistiske anslagene og sier mye om både behov og interesse. Språkkaféene i prosjektet er jevnt over svært godt besøkt, og i Oslo på Gamle Tøyen filial, setter møtelokalets areal begrensninger for antall deltakere. Her snakker vi om et tilbud som er så populært at det gir bibliotekene både bemanningsmessige og arealmessige utfordringer.

Vi skal nå se nærmere på hva prosjektet «Leselyst, språk og IKT» har utviklet i løpet av prosjektperioden. Her er det mange språkkaféer, men det er også veldig mye annet!

TILTAK OG AKTIVITETER

De fem bibliotekene som har deltatt i prosjektet har valgt å legge opp aktiviteter og tiltak ut fra lokale behov og muligheter. Samtidig har den tette kontakten mellom deltakerne i prosjektet gjort at gode idéer er spredd videre. Det betyr for eksempel at utvikling av språkkaféer har skjedd i alle fem kommuner, og flere bibliotek har også både lesesirkler, kvinnegrupper, dataopplæring, temakvelder med mer. De fleste bibliotekene har også samarbeidet med frivillige organisasjoner- blant annet om leksehjelptilbud, og det er også flere som har hatt et tett samarbeid med skoler, voksenopplæring og andre kommunale enheter. Noe har kommet som et resultat av prosjektet. Andre aktiviteter har vært der allerede, men prosjektet har bidratt til både synlighet, videreutvikling og til kontinuitet i arbeidet.

Når vi skulle utarbeide en oversikt over tiltak, sto vi overfor flere utfordringer. Hva skulle med? Skulle vi bare ta med det som prosjektet hadde tatt initiativ til og sto ansvarlig for, eller skulle vi også inkludere eksisterende tiltak og aktiviteter? Hva med tiltak som pågikk en stund, men som nå er avsluttet? Og – hva skulle vi kalle de ulike aktivitetene? Ikke alt har hatt samme navn i alle kommuner, og ikke alt med samme navn er likt ut over alt! For å få dette inn i en form som gjør det lesbart, har vi derfor måttet gjøre noen grep – eller som en kjent TV-kokk sa for mange år siden: Vi har juksa litt! Men «jukset» er ikke større enn at jeg tror både ansatte og deltakere kjenner seg igjen. Oversikten er utarbeidet av prosjektleder Anne Kristin Undlien.

Leksehjelp – vil si hjelp til å gjøre leksene. Røde Kors er den største Leksehjelpaktøren for barn og ungdom med innvandrerbakgrunn, som av naturlige årsaker ikke kan få hjelp til leksene av sine foreldre. Mange av bibliotekene som arrangerer leksehjelp samarbeider med Røde Kors.

Bok og Film – når du ikke er god i norsk språk, kan en filmatisert bok formidle mye av det du ikke får med deg av språket. Bok og Film er arrangert i tett samarbeid med skoleklasser av innvandrerungdom som skal lære seg norsk. Først har man lest boka, og så sett den filmatiserte boka etterpå.

Leseombud – er en frivillig som leser høyt for tilhørere og samtaler med tilhørerne om teksten. Leseombud kan brukes ovenfor ulike grupperinger, i Norge brukes leseombud gjerne ovenfor eldre bosatt i institusjon som ikke har mulighet til å komme seg på biblioteket, for å gi kulturell stimulanse. Leseombud brukes også ovenfor folk med innvandrerbakgrunn. Foruten den faglige læringen, er det også viktig at leseombudene, med sin varierte bakgrunn, etablerer et større nettverk for folk som i utgangspunktet ofte har lite etablert nettverk i et nytt land.

Språkkafé – er et lavterskeltilbud for folk som ønsker å bli bedre til å snakke norsk. Språkkaféen har norske gruppeledere, og man skal snakke sammen på norsk. Man tar utgangspunkt i bestemte temaer, spiller ulike spill og snakker. Det er viktig at alle i gruppen får snakke. Det er ikke skole, men en mer uformell læringsarena. Det er gjerne ikke påmelding for å delta på kaféen, man møter bare opp.

Kvinnegrupper – dette tilbudet ligner på språkkafé, men det er kun for kvinner, og det er mer fast deltakelse. Kvinnene kan for eksempel ta utgangspunkt i å lære noe om hverandres kultur. Kulturopplevelser er et viktig stikkord for arbeidet, her kan det inngå både teaterbesøk og omvisninger. Mange kvinner ønsker et kvinnefelleskap i sitt nye hjemland, en slik arena kan bidra til en bedre lærings situasjon. Det har også vært menn som har etterlyst lignende type grupper for menn.

Skriveverksted – blir arrangert i ulike sammenhenger både av bibliotek og av andre aktører. Skriveverkstedene iverksatt av prosjektet har brukt forfattere med minoritetsbakgrunn og gjerne også norsk tolk. Målet med kursene har vært å lage en skjønnlitterær tekst både på opprinnelig morsmål og på norsk.

Lesesirkler – som skriveverksted snakker vi her om et tilbud mange ulike instanser, deriblant bibliotek arrangerer. Før møtene har alle lest den samme teksten/boka, på møtet snakker man om sin opplevelse av teksten, diskuterer ulike problemstillinger teksten tar opp. Lesesirklene i prosjektet er for folk som ønsker å bli bedre i norsk.

Dataopplæring – språkkunnskaper og dataferdigheter er ofte viktige for å komme seg ut i jobb i det norske samfunnet, og for å kunne fungere godt i det moderne samfunnet. Egne datakurs for innvandrere, der man tar hensyn både til de tekniske og de språklige utfordringene, er det stort behov for. Det er nødvendig med god bemanning for å lykkes med dette tilbudet.

FEM FOLKEBIBLIOTEK

Krisiansand

Trondheim

Stavanger

Oslo

Bergen

KRISTIANSAND

I mange år har folkebiblioteket i Kristiansand samarbeidet med Kongsgård skolesenter og pensjonister som arbeider frivillig som leseombud. Dette arbeidet ble videreført i prosjektet. En typisk torsdag våren 2014 kl. 12 er 15 ungdommer fra en klasse på Kongsgård skolesenter på plass innerst i «fremmedspråk-kroken» sammen med sin lærer Birgitte. På plass er også de to eldre herrerne Arne og Gunnar, en pensjonert lektor og en lege. Bibliotekarene Oddhild og Else stiller med tralle full av kaffe/te, kaker, lesestoff og spill. De har fått servert typisk norsk mat, som lefser, vafler, boller og kringle. Ungdommene er mellom 17 og 19 år og kommer fra flere land; de fleste fra Somalia og Afghanistan. Det jobbes med tekster og forklares ord og uttrykk. Noen ganger leses aktuelle artikler fra «Klar Tale». Det gir ofte mye å snakke om. Andre ganger brukes det kart for å vise og snakke om opprinnelsesland eller steder de har vært. Noen ganger kommer spillet «På reise i Norge» på bordet, og så er det Norgeskartet det er fokus på. Noen av de unge har bodd andre steder i Norge før de kom til Kristiansand. Både unge og gamle koser seg – dette er lærerikt for alle.

Pensjonistene er selve hjørnesteinen i disse lesegruppene. Biblioteket har i den treårige prosjektperioden totalt hatt 8-9 pensjonister som deltar fast på lesegruppene. Mange av dem er gamle lærere. Selv om dette tilbudet har vært stabilt over tid, ønsker biblioteket seg flere pensjonister til denne oppgaven. Selve organiseringen av tilbudet er det biblioteket som står for.

De ansatte på biblioteket har med andre ord ikke noen annen oppgave enn å fasilitere.

Karen Marie sier dette om sine erfaringer som lesehjelper:

Jeg har fortsatt kontakt med to kvinner fra lesegruppene i biblioteket. En av dem har flyttet til Oslo, men vi snakker ganske ofte sammen på telefon eller sms-er. Den andre, som bor her i byen med mann og barn, har vært hjemme hos meg og jeg hos henne. For tiden har hun travle dager med skole og stor familie, men vi har kontakt via sms. Hun sender bilder av barna, og snart skal vi møtes på byen sammen med Kari, som også var lesevenn for henne. Å få så god kontakt med disse to kvinnene har gjort at jeg er ekstra glad for årene som lesevenn. Jeg håper og tror at det har betydd noe for dem også.

I tillegg til disse lesegruppene arrangerer biblioteket datakurs for mødregruppa på Øvre Slettheia i deres lokaler. Kvinnene rekrutteres fra en gruppe på 30 kvinner hvor noen deltar hyppig, mens andre deltar mer sporadisk. De fleste kvinnene har tyrkisk eller arabisk som sitt morsmål. Datakurset er et PC- og internettkurs for begynnere og tar for seg tema som skrivbord og kontrollpanel, startmeny og datamus, å komme i gang med epost, søke på internett, sosiale medier og sikker bruk av PC.

Kurset foregår hver onsdag fra kl. 12.00 – kl. 13.00. Kursholderen Adnan kommer en halvtime før kurset starter for å ta en kopp kaffe med kvinnene fra mødregruppa.

Det er 6 kvinner som har meldt seg på datakurset, men mødregruppas lokaler er alltid stappfulle med kvinner og småbarn. Det er alltid en trivelig stund før kurset starter i mødregruppas lokaler. Det snakkes forskjellige språk, og arabisk og tyrkisk dominerer. Cannet, som er lederen av gruppa, bryter samtalen og understreker hvor viktig det er at alle snakker norsk. Kvinnene ler og lover at de

skal være flinkere til å snakke norsk med hverandre, men flere av dem understreker at det ikke alltid så lett pga deres korte oppholdstid i Norge.

Denne onsdagen skal Abeer feires, for hun fyller år i dag. Abeer kommer opprinnelig fra Palestina og har gått nå i 3 uker på datakurset sammen med Gulo, Hanni, Feride, Cannet, alle fra Tyrkia opprinnelig, og Nazmije som opprinnelig er fra Kosovo. Abeer har tatt med seg kald palestinsk fingermat, og Gulo hadde ordnet kake. Dette skal spises når kurset er over kl. 13.00.

Mens klokka går mot 11.30 og kaffekoppene tømmes mens det prates om dagens opplegg: Hva skal vi lære på datatimen i dag? Noen foreslår å gjenta alt fra forrige onsdag – opprette e-postkonto, og valg av gode passord som også er lett å huske. Adnan er enig i det, og vil at det skal repeteres. De fleste er enige i det, og i mens alle henter jakkene og gjør seg klare til å dra til grupperommet i skolebygget der kurset skal avholdes, snakker Abeer til de andre kvinner om hvordan hun har laget den maten hun hadde kommet med. Noen spør om hva slags bønner hun hadde brukt, og hvilke krydder er det som er vanlig å bruke på hennes kjøkken som er inspirert av arabisk mat. På vei ut av lokalene forklarer hun måten hun lager ting. Navn på noen typer krydder sier hun på arabisk, men det ser ut at de fleste skjønner hva det dreier seg om. Nazmije spør Abeer om en matrett og måten den lages på, og på vei inn i grupperommet sier Adnan at det går an å finne oppskrifter på nettet, og kanskje noen videoer på Youtube også. Alle nikker og er enig om at dette kan være dagens opplegg – matoppskrifter fra forskjellige land på nettet.

STAVANGER

Prosjektet startet som et leselystprosjekt rettet mot unge med minoritetsspråklig bakgrunn. Målgruppa er minoritetsspråklige unge i ungdomsskole og videregående skole og gjennomføres i nært samarbeid med skolen. Biblioteket kjøper inn classesett av gode, enkle bøker som det er laget fine filmer av. Lærerne velger bøker som de leser sammen med klassene. Når de er ferdige kommer bibliotekaren på besøk med kake og film for å snakke om boka, se filmen og svare på et spørreskjema til slutt.

Dette oppsummeres som et vellykket tiltak på mange måter. Elevene har lest samme tekster og lærerne har vært med og forklart betydninger. Så kommer en gjest fra biblioteket og det blir en felles samtale rundt teksten og filmen. Det har vært gode tilbakemeldinger

på dette. Til sammen 8 klasser på ungdomstrinnet og 10 på videregående trinn har jobbet med dette. Det er ikke alle fortellingene som har fungert. Den aller mest likte og brukte er «Gutten i den stripete pyjamasen» av John Boyne. Den er i tillegg filmatisert på en stillferdig og vakker måte.

Her er noen av kommentarene fra elevene etter å ha lest boka og sett filmen:

«Boka lærte meg at du må bli snill til folk selv om de er annerledes»

«At vennskap alltid er best»

«At vi må elske mennesker»

«Jeg likte boka fordi den viser virkeligheten»

«Folk er folk og det er ikke forskjeller mellom oss»

«Vi lærer mer av å lese boka»

På spørsmål om boka har fått dem til å lese mer, svarer elevene:

- «Jeg begynte å lese fortere og lærte masse nye ord»
- «Det var kjekt å lese»
- «Nå er jeg mer tålmodig, før var jeg ikke tålmodig når jeg leste»
- «Jeg forstår mer og mer hva boken handler om»
- «Det er lettere å lese enn det var før»
- «Noen ganger savner jeg å lese i en bok»
- «Jeg er glad for jeg kan lære masse nye ord med å lese»
- «Jeg synes det er kjedelig, jeg liker ikke å lese»
- «TV og fest er bedre!»
- «Jeg får ikke alltid «leselysten» - bare når boka er spennende»
- «Jeg har lært å bruke fantasien min mer»
- «Jeg var kjempeglad for jeg slo ikke opp alle ordene i ordboka lenger»

Ikke alle bøker har vist seg like egnet. For eksempel kan bøker basert på humor være vanskelig å formidle.

«Bok+film» er bare ett av flere tilbud til minoritets-språklige i Stavanger. Hver torsdag arrangerer Stavanger folkebibliotek Bokprat med kaffe og Twist. En torsdag i måneden inviteres en forfatter eller en gjest som har en annen etnisk bakgrunn enn norsk. Tanken bak dette er å prøve å nå flere tilhørere med innvandrerbakgrunn. Eksempler på gjester er norsk-somaliske Faisal Aligas, Mina Bai fra Iran, Irina Lee om sin far Mr. Lee og det de omtaler som «verdens flotteste oljemenneske» Farouk al-Kasim fra Irak. De har også hatt besøk av Sivun Pen og hørt hans sterke overlevelses- og forsoningshistorie fra Kambodsja. Målet med å få flere tilhørere fra andre land

enn Norge har vist seg vanskelig å nå, men Stavanger folkebibliotek er likevel fornøyd med at også etniske nordmenn får høre historier de ellers aldri hadde fått kjennskap til. I tillegg arrangerer biblioteket bokprat med kaffe og twist. Nylig hadde denne bokpraten 279 tilhørere da Marte Michelet sto på programmet. Og som den lokale prosjektlederen selv uttrykker det: Det er ganske voldsomt. Men superkjekt.

Tilbudene i Stavanger er mangfoldige, men først i 2014 arrangerte de sin første språkkafé. Dette hadde lenge vært et etterspurt tilbud, så oppstarten 27. august ble markert med politikere og ledere:

Språkkafé i Stavanger

Vi var svært spente på hvor mange deltakere som ville komme. Det kom 88! Av og til er suksessfaktoren nesten for stor. Men heldigvis fortsatte folk å komme selv om det var kaotisk første gang. Vi har fjerde samling i morgen. Nummer 2 og 3 ble besøkt av henholdsvis 49 og 67 personer.

Røde Kors står for all frivillighet. De utgjør en godt voksen super gjeng på 15-20 personer hver gang! Sølvberget ved Internasjonalt Kulturnettverk (Aud Jorunn Aano, Tina Nådland og Randi Pettersen) er ansvarlig for møterom, kaffe og kjeks. Vi har flere samarbeidsprosjekter med Røde Kors og det er en fabelaktig samarbeidspartner for vår del. De er supre på frivilligheten og rekrutterer mange med god bakgrunn for nettopp dette arbeidet.

BERGEN

Flere av bibliotekene som har deltatt i «Leselyst, språk og IKT», hadde allerede egne tilbud til minoritetsspråklige da prosjektet startet. Et av bibliotekene er folkebiblioteket i Bergen. I likhet med flere av de andre bibliotekene har biblioteket i Bergen samarbeidet med det kommunale Introduksjonssenteret for flyktninger. Dette vurderes som svært verdifullt – både når det gjelder rekruttering av deltakere og selve gjennomføringen.

I 2010 startet det som i Bergen blir kalt Leserom - lesegruppe for minoritetsspråklige kvinner. Tilbudet er et ukentlig tilbud, der formålet med gruppa er å praktisere norsk muntlig i en sosial setting ved å lese enkle tekster sammen og snakke om dem. Lesegruppa har fokus på leseglede og leselyst, samtidig som gruppa bidrar til å skape et sosialt fellesskap og nettverk for deltakerne. Lesegruppa drar av og til på turer; både kino og fisketur har vært populært. Det ble og arrangert byvandring med Gunnar Staalesen. Tilbudet er svært vellykket, noe følgende refleksjon viser:

I januar hadde vi byvandring med Gunnar Staalesen til stor glede for deltakerne – og lederne! Vi hadde på forhånd lest Gunnar Staalesens bok *Duen fra Bergen* med handling fra Bergen og fulgte i hovedpersonens fotspor. Da deltakerne evaluerte opplegget på slutten av året, skrev alle at lesegruppen hadde fått dem til å ville lese mer. Å lese høyt fra bøker sammen, spille med ordkort og gå på byvandring var de mest populære aktivitetene, ved siden av å snakke og fortelle.

I tillegg til lesegruppen startet Bergen våren 2013 en språk kafé i samarbeid med innvandrerrådet i Hordaland.

Rekrutteringen skjedde via plakater, via Innvandrerrådet og via introduksjonsprogrammet. De startet med å reservere 15 plasser fra introduksjonsprogrammet for innvandrere og tenkte de skulle gi et tilbud til inntil 30 deltakere. Men tilbudet er blitt uhyre populært, det kommer stort sett over 100 hver gang. Gruppen er veldig sammensatt – både når det gjelder norskerferdigheter og landbakgrunn, kjønn og alder. Språkkaféen har et stort rom til disposisjon, som en del av det åpne bibliotekslokalet. Folk setter seg der de vil – slik de ville gjort på en vanlig kafé! Kaféen foregår på dagtid og har deltakere med ulike bakgrunn (flyktninger, arbeidsinnvandrere, ektefeller). Tilbudet organiseres av fire av de ansatte på biblioteket, i tillegg til 15-20 frivillige som biblioteket har rekruttert.

Innvandrerrådet er også en aktiv ressurs. I 2010 ble det arrangert et kreativt skrivekurs på farsi, dari, kurdisk og norsk i biblioteket. Tanken var at forfattere med minoritetsbakgrunn skulle ha ansvar for kurskveldene og gi deltakerne ulike former for skriveoppgaver. For noen av lederne viste denne formen seg utfordrende. De var ikke fortrolige med å jobbe med tekst sammen med deltakerne, men ville helst holde litterære foredrag. Deltakerne var fornøyd, og en av dem var spesielt begeistret og ønsket flere kurs på sitt morsmål og på flere nivå. Ved eventuelle nye kreative skrivekurs på ulike språk, vil biblioteket bruke enda mer tid sammen med forfatterne på å forberede kursene og rekruttere deltakere, dessuten bare ta ett språk pluss norsk av gangen.

Språkkafé i Bergen

Bord og stoler til 100 personer står klare for innrykk. Servietter og dagens program er lagt fram på bordene. Biblioteksatte står smilende og tar imot deltakerne, mens kaffe, te og litt attåt settes fram på matbordet. En eller to frivillige og ansatte setter seg ved hvert bord og presentasjonsrundene er i gang. Kurvene med ord og bilder tas i bruk og praten går livlig.

Jo, det blir trangt i lokalet og det blir høylytt, og av og til runger latteren rundt ett av bordene. Vi må huske å luften i pausen! Men alle får prate. Og alle får lytte. Og kanskje etablere noen nye vennskap. I alle fall skaper vi en møteplass sammen her og nå. De fleste kontinent og utallige språk er representert, men på språkkaféen i Bergen Offentlige Bibliotek er det norsk som gjelder to timer hver onsdag formiddag.

- Palestinske Mohammed får alltid med seg ordlappe- ne hjem. Han vil repetere hjemme.
- Norske Mary forteller glad at hun skal treffe de to brasilianske kvinnene i biblioteket i sommerferien; de vil gjerne prate enda mer.
- Det er hyggelig stemning fordi det er mange mennesker og vi spiser og drikker sammen, sier en av deltakerne fra Somalia. Jeg vil møte venner og lære mer norsk for å få jobb, føyer kameraten til.
- Kasia fra Polen er allerede god i norsk, men kommer hver gang for å praktisere norsken sin, treffe de andre og kanskje være til hjelp for noen av dem.
- Vi ses etter ferien, sier amerikanske John, i det han følger strømmen ut av lokalet i sommervarmen.

I tillegg til språkkafeen har Bergen også en egen «Laptop-klubb». Dette er et lavterskel-tilbud der mye av opplæringen er basert på at deltakerne selv leter seg fram på PC'en og gjennom dette finner fram til de ulike bruksområdene. Følgende lille sekvens viser noe av arbeidsformen:

Laptop-klubben

På Google Maps kan vi finne veien til legekantoret, vi kan se hvor busstoppet er og vi kan vise hverandre hvor vi bor, forklarer Laptop-klubbleder Abdullahi. Tolv mennesker sitter foran laptopene i det lange, smale rommet. Det er stille. Alles blick er festet på den store skjermen innerst i rommet.

«Vil du være den første som viser hvor du bor?» spør han Rebar, som usikkert kommer opp til skjermen og skriver inn adressen sin. Med ett tas vi til Michael Krohngate i Solheimsviken.

Bor du også der? Jeg og! sier Mona høyt. Vi er naboer! Flere kommer og søker opp adressene sine. Praten går plutselig lettere:

Åh! Du er heldig! Tenk å bo så sentralt. Der kjenner jeg noen andre som bor. Du har fin hage! Røde kinn, store smil, surrende stemmer og en trykkende varme skapt av mennesker og maskiner. Det er Laptop-klubb på Bergen Offentlige Bibliotek.

TRONDHEIM

Folkebiblioteket i Trondheim startet i 2010 sin første språkkafé. Språkkaféen ble lagt til Saupstad – en av bydelene med høyest innvandrerandel i Trondheim. Tanken bak språkkaféen var å bidra til inkludering, språkkopplæring og leselyst hos minoritetsspråklige i bydelen. Målgruppen var minoritetsspråklige som hadde behov for et sted å praktisere norsk og lære mer om norsk kultur. Kaféen drives i samarbeid med Saupstad frivillighets-sentral og har etter hvert blitt et populært tilbud.

Men selv vellykkede tilbud kommer ikke av seg selv. I starten ble det jobbet aktivt med å gjøre tilbudet kjent og «verve deltakere». I Rekrutteringsarbeidet samarbeidet biblioteket med både Senter for voksenopplæringen, Kvalifiseringssenteret for innvandrere (INN) og NAV. Etter hvert ble kaféen et populært tilbud til innvandrerne i bydelen. En av initiativtakerne beskriver språkkaféen på denne måten:

På språkkafeen har vi fokus på å skape en ufarlig og hyggelig atmosfære slik at ingen trenger å være redd for å dumme seg ut. Vi prøver ikke å være for lik en vanlig skole/undervisningssituasjon, men vi har alltid med pedagogisk verktøy i arbeidet. Vi tar hensyn til hva deltakerne har lyst til å snakke om, men har alltid tenkt på et tema å ta opp dersom det ikke dukker opp forslag.

I 2011 ble det startet språkkafé på hovedbiblioteket. Også dette ble gjort i samarbeid med INN. Det ble også gjort forsøk på å etablere språkkafé i tilknytning til Byåsen videregående skole. Idéen her var å koble franskklassen på skolen med minoritetselever på voksenopplæringen med fransk-afrikansk bakgrunn. Selv om entusiasmen var stor i starten, viste det seg vanskelig å rekruttere deltakere.

De tre språkkaféene har hatt forskjellig utforming både når det gjelder målgruppe, organisering og tidspunkt. Språkkaféen på hovedbiblioteket er først og fremst et tilbud til innvandrere som ikke har andre aktiviteter. Tilbudet er på dagtid og har etter hvert blitt besøkt av mange arbeidssøkere og ektefeller til arbeidsinnvandrere. Rekrutteringen til denne språkkaféen har vært via digitale info-skjermer på biblioteket, via flyere og på bibliotekets hjemmesider. Ved å rekruttere via bibliotekets ordinære informasjonskanaler, forutsetter det i praksis at deltakerne har et forhold til biblioteket som institusjon fra før. Utdanningsnivået blant deltakerne på språkkaféen har også vært høyere enn på Saupstad.

Idéen bak språkkaféene har helt tiden vært at dette skal gi språktrening, men at det ikke skal være språk-

kopplæring. For å få utbytte av å delta, må deltakerne kunne noe norsk fra før. Fokus skal være på å praktisere språket. Samtidig er det en måte å lære om både det norske samfunnet og de opprinnelseslandene deltakerne kommer fra. Valg av tema gjør at man i løpet av et kafé-besøk kan berøre mange aktuelle tema, og man blir kjent med hverandres erfaringer og tenkemåter. Her er det viktig å være oppmerksom på tema som kan være sensitive. Det kan være spørsmål knyttet til religion og politikk, men det kan også handle om tema som er særlig sårbare for den enkelte. Respekt for hverandres grenser er derfor noe det fokuseres på, i tillegg til god diskusjonsskikk.

Det er vanskelig å unngå tema som kan være sensitive – særlig fordi mange av deltakerne gjerne vil snakke om politiske og religiøse spørsmål. Dette stiller krav til både «kafé-vert» og deltakere. Men det å lære hvordan man takler uenighet, hvordan man øver seg i både å lytte og argumentere, kan også være et viktig formål med språkkafeen. Likevel er det andre tema som dominerer kafébesøkene. Eksempler på tema som pleier å være vellykket, er varianter av «sannhet eller myte», høytider (i ulike kulturer), å forklare ord uten å si det og navn (tradisjon og betydning). Språk kan også trenes i praktiske situasjoner – for eksempel i forbindelse med servering av mat/drikke («kan du sende meg...», «vil du ha mer...»). Veldig ofte bestemmes imidlertid tema av noe som er aktuelt eller noe deltakerne selv ønsker å ta opp.

For å illustrere hvordan et kafé-besøk kan arte seg, kan vi besøke språkkafeen i Trondheim rett etter nyttår:

Klokka er 12.45 og folk har begynt å komme. «Hei og takk for sist, godt nytt år», høres gjennom rommet. Mange har vært med før så vi kjenner hverandre. Andre er her for første gang og ser etter en plass å sette seg. Vi prøver ikke å ha for store grupper rundt bordene, da går praten lettere. Ett bord er for nybegynnere i norsk og Ingrid som har erfaring med norskundervisning av innvandrere tar seg av dem. Det kommer flere etter hvert og alle finner en plass i en gruppe. Dagens tema er jul- og nyttårsfeiring, hva gjorde vi, hvor var vi, hvilke ønsker og forsetter har vi for det nye året.

Natalja fra Russland er en bevisst ung dame. Hun har som forsett å lese en bok i uka. I det nye året har hun allerede lest en norsk, en russisk og en engelsk bok.

Alexandra feiret norsk jul sammen med sin norske mann og svigerfamilien. Senere i januar «feiret» hun russisk jul med familien via Skype.

Mhreteab fra Eritrea hadde prøvd å lage pinnekjøtt sammen med kamerater fra hjemlandet. Det gikk ikke så bra siden ingen av dem var vant til å lage mat. I hjemlandet var det mor og søstre som sto for matlagingen, så det å lage mat selv var noe nytt.

Christina fra Filipinene ville gjerne stå opp tidligere i det nye året. Dessuten skulle hun nå bare snakke norsk med mannen sin.

Doreen fra Uganda ville nekte å snakke engelsk med naboen sin og heller insistere på at de skulle snakke norsk.

Adomas fra Litauen hadde som mål å få bilen som han sover i reparert på verksted slik at han kunne bruke den igjen.

Fiori fra Eritrea håper at mannen hennes skal få komme til Norge.

Samson fra Eritrea er bare glad for at familien hans har kommet til Norge og håper at han skal få flere barn.

Dette er noen glimt fra praten på språkkaféen. Vi tar imot de som kommer og prøver å danne grupper slik at alle kommer til orde. På det meste har vi hatt 36-37 deltakere på en gang.

OSLO - DEICHMANSKE BIBLIOTEK GAMLE OSLO

Fra Oslo er det Deichmanske bibliotek Gamle Oslo på Tøyen som har deltatt aktivt i prosjektet. Målet for biblioteket på Tøyen har vært å bidra til integrering, økt språkforståelse og leselyst hos innvandrere i bydelen, samt utvikle Gamle Oslo som møteplass for bydelens flerkulturelle befolkning. Bydel Gamle Oslo er en flerkulturell bydel, men har også hovedstadens høyeste andel av sosialhjelpsmottagere. Nedre Tøyen er den delbydelen i Oslo som har størst andel fattige barnefamilier. Å styrke språkkunnskaper og dermed bidra til integrering er viktig!

Biblioteket ønsker å lage sosiale rom der mennesker kan møtes, knytte kontakter og snakke norsk sammen – i tillegg til å formidle annen relevant kunnskap som bidrar til integrering. Biblioteket ønsker å utvikle Gamle Oslo filial på Tøyen til en enda bedre møteplass for bydelens flerkulturelle befolkning. Og som avdelingslederen ved biblioteket uttrykker det: Vi gikk inn i prosjektet med liv og lyst og bygget videre på idéer og prosjekter vi hadde tenkt på lenge.

Tilbudet på Tøyen har bestått av ulike aktiviteter:

- LESEGLEDE – vi leser og snakker om bøker
- Språkkafé
- DATAKURS – internett for voksne nybegynnere

LESEGLEDE er en lesesirkel for innvandrerkvinner - 1,5 time en torsdag i måneden i tillegg til temamøter en gang i måneden (foredrag, tur i nærmiljøet, museumsbesøk etc) for den samme gruppen. Tilbudet varte i to år (2011-2013) og hadde rundt 15 deltakere hver gang.

De brukte lesesirkelmetodikken suggestopedi – en leken tilnærming til språkforståelse. Deltakerne ble hovedsakelig rekruttert fra Sefi (Senter for innvandrere og flyktninger) i bydel Gamle Oslo, men var også åpent for andre kvinner i målgruppen. Tiltaket ble drevet av bibliotekets egne ansatte i tillegg til noe innleid hjelp. Prosjektet er nå avsluttet, flere av kvinnene ble imidlertid med videre på Språkkaféen.

Målet med språkkaféen på Tøyen var å skape et sosialt rom der mennesker kan møtes, knytte kontakter og snakke norsk sammen. Ønsket var å utvikle Deichman, Gamle Oslo som møteplass for bydelens flerkulturelle befolkning. Tilbudet startet opp våren 2012 med 6 – 14 deltakere. Nå har språkkaféen 30 deltakere og 4 - 8 frivillige samtalepartnere, i tillegg til en innleid prosjektmedarbeider. Det er begrenset plass, så hver uke må dessverre mange avvises. Tiltaket har vært en stor suksess og bidratt til at det er etablert språkkaféer på mange av Deichmanske biblioteks filialer. I tillegg har Deichman startet et samarbeid med Røde Kors på Majorstuen filial.

Frivillige er rekruttert gjennom Kampen frivilligsentral, studiesteder og lokale ildsjeler. Etter at prosjektet er avsluttet, videreføres språkkaféene med annen ekstern finansiering.

Det er onsdag ettermiddag i biblioteket på Tøyen. Det fylles opp i biblioteket, folk vaker rundt. Hva skjer? Ukens Språkkafé begynner snart! En kø begynner å danne seg – ingen får gå ned til underetasjen før kl 16.45.

Frivillige norske snakkepartnere er på plass. En lett blanding av pensjonister, studenter og noen som kommer rett fra jobb. Bord og stoler er satt fram. Kaffe, te, kjeks og mere til venter på deltakerne. Så slippes 30 deltakere ned i underetasjen, mens noen står skuffet tilbake. FULLT!

Nede i kafeen summer det på mange språk. Alle blir tatt vel imot av koordinator Ingeborg som leder dagens språkkafe og de frivillige. Navneskilt hentes, nye navneskilt lages. I dag er vi deltakere fra 22 land. Norsk-kunnskapene er ulike. Alle presenterer seg; sier hva de heter, hvor de kommer fra og hvor lenge de har bodd i Norge. Det snakkes, lekes og synges. Glad latter høres opp i biblioteket.

- Martin fra Columbia synes det er fint å snakke norsk med andre innvandrere og nordmenn fordi der han jobber er det liten tid til å snakke norsk - alle har det så travelt.
- Anetta fra Polen og Sidya fra Afghanistan har fått nye venner.
- Karolina fra Hellas vil «slappe av og glemme alle problemene i hverdagen» – samtidig som hun snakker med andre mennesker og lærer norsk.
- Tony fra Filippinene og Imane fra Marokko er her for å forberede seg til Norskprøve 3

- Anna fra Filippinene synes at «Språkkaféen hjelper mennesker» og har fått nye venner
- Leila fra Iran og Hiyab fra Eritrea liker å snakke norsk i et hyggelig miljø
- Noemi fra Ungarn håper vi kan få et piano så vi kan synge mer J
- Costi fra Romania liker å snakke med pene damer...
- Mehdi fra Indonesia er glad for å øve på å snakke norsk – han tør ikke snakke norsk på jobb eller i butikken.

«Plutselig» har klokka blitt sju og alle hjelper til med å rydde. De frivillige samles for en kort gjennomgang av dagens kafé. Datakurset for voksne nybegynnere har hatt innvandrere fra nærområdet som målgruppe, men var også åpent for etnisk norske. Kurset ble gjennomført 1,5 time en gang i uken fra høsten 2011 – våren 2012 – i alt 22 ganger. Hver gang deltok det 5-8 deltakere. Tilbudet var et samarbeid med Seniornett i bydel Gamle Oslo som stilte med 3 instruktører med ulik språkbakgrunn. Tilbudet var en stor suksess i starten, med mange på venteliste. Tiltaket ble imidlertid avsluttet da Seniornett trakk seg ut av samarbeidet. Tiltaket er delvis videreført under navnet "Internett for voksne nybegynnere". I time i uken, 1-1 veiledning. Dette tilbudet drives av bibliotekets egne ansatte.

Biblioteket på Tøyen peker på flere utfordringer i arbeidet. Den ene handler om samarbeidet med frivillige. På den ene siden er dette en stor ressurs som det er viktig å ta vare på. Samtidig er det tidkrevende. Frivillige skal tas vare på, og ofte vil de ikke binde seg for mye/for ofte.

På dataopplæring forsvant tre frivillige fra den ene dagen til den ande – og tilbudet falt sammen fordi Seniornett ikke klarte å følge opp. Vi hadde overvurdert stabiliteten. På Språkkaféen fungerte samarbeidet med de frivillige bra etter hvert. Flere ble vervet gjennom Kampen frivilligsentral. En vinn/vinn-situasjon for begge parter. I begynnelsen måtte vi luke ut frivillige som av forskjellige grunner ikke egnet seg. Nå som velfungerende frivillige verver venner, er det sjelden vi må «si opp» noen. Å samarbeide med Røde Kors (eller andre) som rekrutterer frivillige, setter opp vaktplaner etc er kanskje den beste måten å arrangere Språkkafé på. Det legger i liten grad beslag på bibliotekets egne ressurser.

Konklusjonen er at man må ha en ansvarlig betalt medarbeider/ansatt for at tilbud som i betydelig grad baserer seg på frivillighet skal fungere. Det tar tid å utvikle et godt samarbeid/nettverk. Flere prosjekter samtidig er krevende. Avdelingslederen sier det slik:

Vi gikk inn i prosjektet med liv og lyst og bygget videre på idéer og prosjekter vi hadde tenkt på lenge. Vi hadde imidlertid mange prosjekter i forhold til at vi er en liten, travel filial med personalmessige utfordringer. Da den ansatte som hadde ansvar for flere av prosjektene ble syk og sluttet, ble det vanskelig å drive alle prosjektene videre. Og det ble Språkkaféen vi tok med oss videre.

I ettertid er spørsmålet om det ble for mange ulike prosjekter samlet under en paraply. Hvis prosjektene hadde vært mer like hadde det vært lettere å måle effekten. Trange økonomiske rammer har også vært en utfordring.

SPRÅKKAFÉ – EN SUKSESSHISTORIE

Gjennomgangen av aktiviteter i de fem bibliotekene som har vært en del av prosjektet «Leselyst, språk og IKT», viser stor oppfinnsomhet og stor variasjonsbredde når det gjelder tiltak. Samtidig er det ett tiltak som går igjen: Språkkaféen. Selve begrepet språkkafé ble, så vidt vi vet, først tatt i bruk i Trondheim. Etter hvert har dette blitt et tiltak som alle de fem folkebibliotekene tilbyr. Andre steder i landet finner vi lignende tiltak (lesegrupper, lesekafeer). I denne sammenhengen er ikke «hvem kom først» det viktigste. Poenget er at dette er et tiltak som fungerer. Det kan brukes i både små og store bibliotek, det krever lite ressurser og det kan tilpasses ulike målgrupper.

Poenget med språkkaféen er at deltakerne skal ha mulighet til å praktisere norsk. Har du et bord, en gruppeleder og deltakere som ønsker å snakke norsk sammen, har du i prinsippet det som skal til for å lage en språkkafé. Hva det snakkes om og hvordan det organiseres, varierer fra bibliotek til bibliotek, noe eksemplene under viser. Følgende knippe uttalelser fra deltakerne viser hva «kafégjestene» mener om tilbudet:

Da jeg kom i dag var hodet mitt fullt av problemer og tunge tanker. På språkkaféen har jeg ledd og snakket med andre mennesker og jeg har glemt problemene mine. Jeg vil komme hit hver uke!

Jeg kommer til språkkaféen for å snakke norsk, ha moro med andre mennesker og lære om forskjellige kulturer. Dessuten lærer jeg mye om norsk kultur fra personalet.

Vi har en god prat, og jeg har fått mer selvtillit til å snakke norsk.

I 2013 laget Ingeborg Margrete Andersen ved Deichmanske bibliotek, filial Gamle Oslo et idéhefte til bruk i språkkaféer. Idéheftet er tenkt som et verktøy flere kan bruke – gjerne også supplere med egne idéer. På den måten kan heftet bli «et levende» dokument.

Heftet inneholder kreative øvelser, diskusjons- og samtaletema, metodebeskrivelser.

Eksempler på kreative oppgave-tema er:

- Bli kjent-øvelser
- Fortelling
- Assosiasjoner
- Sanser
- Hvem og hvorfor
- Ordtrim
- Dikt
- Meditasjon
- Gjetteleker
- Rollespill
- Brettspill

Innenfor hvert av disse stikkordene finner vi en rekke forslag til praktiske øvelser. Under overskriften «Fortelling» finner vi oppgaven Skrive et felles brev, og under overskriften diskusjon og samtale finner vi eksempler på ordspråk. Her står det følgende:

Skrive et felles brev

Deltakerne sier et ord ad gangen etter tur, ordene noteres på tavla. Først må vi ha en overskrift, for eksempel «hei» eller «kjære». Så må vi vite hvem brevet er til. Deretter kommer resten av brevet, og til slutt «hilsen» eller lignende. Vi tar noen runder til vi har fylt tavla. Om det blir feil grammatikalsk, kan man foreslå en annen bøyning av det samme ordet. Vi kan også foreslå mer passende preposisjoner. Men stort sett får teksten forme seg selv – absurd blir den uansett!

En vri på oppgaven: Et felles avisinnlegg, en jobbsøknad, et dagbokark – eller noe annet som dere eller deltakerne har forslag om. Øvelsen kan også gjøres i grupper på tre eller fire personer, som plasseres litt spredt i rommet. En gruppe skriver ned teksten. Teksten leses opp i plenum til slutt.

Eksempler på ordspråk

Alle er kloke til de åpner munnen. (Island)

Bøker gjør folk både kloke og gale. (Norge)

Etter regn kommer sol. (Norden)

Ingen vet hva han har før han mister det. (Danmark)

En god latter forlenger livet. (Norge, Danmark)

Aldri så galt at det ikke er godt for noe. (Norden)

Når én dør lukkes, åpnes en annen. (Danmark)

Ingen kan hjelpe alle, men alle kan hjelpe noen.
(Sverige)

Man skal høre mye før ørene faller av. (Norden)

Idéheftet inneholder nærmere hundre ulike oppgaver eller øvelser – utviklet på språkkaféen i Gamle Oslo eller på språkkaféer andre steder i landet. Etter hvert som kafé-formen har spredd seg, ser vi også at den praktiseres forskjellig. Noen steder er formen forholdsvis stram, med stor grad av styring fra kafévert eller gruppeleder. Andre steder er formen løsere, med vektlegging på ren samtale. Variasjonene handler både om deltakernes språknivå, interesser og forutsetninger – og det handler om gruppeleder/samtalepartnernes ønsker, forutsetninger og fokus. Dette viser at formen er fleksibel og kan tilpasses ulike grupper. Men selv om språkkaféene kan fylles med forskjellig innhold, er fellesnevneren språktrening rundt et felles bord, gjerne med kaffe og litt enkel servering, og med samtalepartnere fra biblioteket, fra en frivillig organisasjon eller andre som har lyst til å bidra.

Samarbeidet med frivillige gjør at språkkaféene har potensial til å bli en reell integreringsarena. Flere av dem som har deltatt som norsk samtalepartnere forteller at de lenge etter at de sluttet å delta aktivt har opprettholdt kontakten med enkelte av deltakerne.

FLERKULTURELLE BIBLIOTEKTJENESTER

Biblioteket skal være for alle, uavhengig av morsmål og etnisitet. Det er viktig at biblioteket fungerer som en inngang til det norske samfunnet, når du kommer til Norge fra et annet land. Spesielt viktig er denne funksjonen dersom du kommer fra en annen kultur enn den vestlige, da trenger du innføring og hjelp til å forstå samfunnet du har kommet til i tillegg til språklige ferdigheter, slik hjelp kan et godt folkebibliotek tilby.

Her kommer noen gode råd for flerkulturelle bibliotekstjenester – uavhengig av størrelse på kommunen:

Kontakt de i din kommune som jobber med flyktning- og innvandringspørsmål. Få tall som viser hvor mange flyktninger/innvandrere det er i din kommune. Når de kom til Norge. Fra hvilke land. Utdanningsnivå. Språkferdigheter. Få et bilde av situasjonen.

Selv om andelen er forholdsvis lav – i forhold til det totale innbyggertallet – har sannsynligvis denne gruppen særskilte behov. Hva er behovene?

Det som ikke koster annet enn arbeidstid: Bestill depoter på aktuelle språk fra Det flerspråklige bibliotek. Bestill aktuelle utstillinger fra Det flerspråklige bibliotek og fra andre aktører som synliggjør det flerkulturelle samfunnet på ulike måter.

Vurder i tillegg om det er behov for å kjøpe inn litteratur på innvandrerspråk, og hvilke språk som i så fall er aktuelle.

PressDisplay gir tilgang til en rekke aviser på mange språk – er dette en aktuell tjeneste i din kommune?

Hvilke språkkurs er aktuelle i din kommune?

Finne ut av hvilke mulige samarbeidspartnere biblioteket har for å iverksette mulige tiltak. Finnes det lokale innvandrersamfunnsorganisasjoner? Er de interessert i å lage utstilling eller avholde arrangementer på biblioteket? Husk at biblioteket også har et ansvar for å presentere innvandrerkultur for etnisk norske innbyggere.

La deg inspirere av tiltak andre har iverksatt, ring og hør med folk når du lurer på hvordan de gjorde det. Bruk god tid på planleggingsarbeidet og begynn i det små. Start å gjøre erfaringer.

Det er umulig å si hvilket tiltak som er riktig å starte opp med i akkurat din kommune, det er det bare du som kan finne ut av. Det viktigste er kanskje ikke hvilket tiltak du starter opp med, men at du starter opp, og vær oppmerksom på at sjansen for å lykkes er større når du samarbeider med andre aktører.

Delta i aktuelle kampanjer. Eksempel: Den internasjonale morsmålsdagen arrangeres årlig, her får man oppskriftsbok og idéer til hvordan man kan delta.

Forfatterbesøk er en virksomhet mange bibliotek tilbyr, vær bevisst på å skape et forfatterprogram som får fram flerkulturelle forfattere.

Søk om midler til tiltakene. I tillegg til å bruke egne midler, omdisponere midler, vil man ofte trenge eksterne

finansiering. Dersom man kan gå sammen med andre instanser i kommunen så vil det ofte styrke søknaden.

BIBLIOTEKETS SAMFUNNSMANDAT

Biblioteket er for de fleste av oss først og fremst et sted man låner bøker. Det var sånn vi møtte biblioteket som barn, og det er sånn mange kjenner biblioteket fra sine opprinnelsesland. Men ser vi på bibliotekets formålsparagraf, slik denne er formulert i bibliotekloven, brukes det formuleringer som:

- Fremme opplysning, utdanning og kulturell aktivitet
- Aktiv formidling
- Offentlig samtale og debatt
- Gratis

Biblioteket har med andre ord et mye videre samfunnsmandat. Gratisprinsippet har vært et bærende prinsipp og gjort bibliotekstjenester tilgjengelig for alle - uansett økonomiske evne og posisjon i samfunnet. Det følger oss helt klart av formålsparagrafens formulering om å «fremme opplysning, utdanning og kulturell aktivitet» at bibliotekene også har en rolle å spille i realiseringen av Norge som flerkulturelt samfunn. I prosjektet «Leselyst, språk og IKT» er denne oppgaven tatt på alvor og konkretisert gjennom ulike tiltak ved de fem største folkebibliotekene i Norge.

Gjennomgangen av aktivitetene som bibliotekene driver forteller om stort engasjement, stor oppfinnsomhet og en imponerende evne til å finne fram til ressurspersoner som kan bidra i gjennomføringen av de lokale prosjektene. Dette handler ikke om ressurskrevende eller spesialiserte tilbud. Tvert imot er de fleste aktivitetene enkle å skissere innholdsmessig. Det er gjennom prosjektet dokumentert at oppslutningen rundt aktivitetene har vært svært god, helt til det punktet hvor man har måttet gjennomføre forsiktige adgangsbegrensninger. De ulike prosjektene når også ut til grupper som ikke ellers benytter offentlige kulturtilbud og lignende så mye som resten av befolkningen, dette gjelder særlig kvinner og unge med minoritetsbakgrunn.

Det er mange som arbeider for økt inkludering og økt forståelse for mangfold i samfunnet. Bibliotekene i prosjektet samarbeider både med andre offentlige institusjoner (for eksempel videregående skoler) og med frivillige organisasjoner (for eksempel Røde Kors). Resultatene fra de ulike delprosjektene forteller at man på bibliotekene får til mye med relativt beskjedne ressurser og at tilbudene har god oppslutning selv uten mye markedsføring.

Svein Arne Tinnestad refererer i artikkelen «Kultur, inkludering og bibliotek»² til undersøkelser som viser at bibliotekene oppleves som trygge steder blant annet av minoritetskvinner som bruker bibliotekenes tilbud. Tinnestad viser også til undersøkelser som viser at mennesker med innvandringsbakgrunn sammenlignet med den øvrige befolkningen tilbringer mer tid og er mer fysisk tilstedeværende på bibliotekene.

Kan dette handle om at biblioteket har noen særlige kvaliteter? Det er mange faktorer som er ukjente, så noen egentlig forklaring på den opplevde suksessen med arbeidere på bibliotek over hele landet rapporterer om kan ikke entydig identifiseres. Prosjektet har metodisk basert seg på dialog mellom medarbeiderne og forskerne, og noen overordnede tema er det likevel all grunn til å referere og reflektere over for å kunne gi i hvert fall antydning til svar på det store og omfattende spørsmålet reist her.

Noe som synes å være helt sentralt handler om biblioteket som offentlig arena.

Den anerkjente filosofen og økonomen Amartya Sen har arbeidet med spørsmål knyttet til fattigdom og ulikhet. Et tema han omtaler i mange sammenhenger handler om hva som trengs for at mennesker skal få oppfylt ikke bare primære behov som mat, klær og tak over hodet, men åndelige behov som er minst like avgjørende for at vi skal opprettholde et syn på oss selv som ikke preges av skamfullhet eller følelsen av å være mindreverdige. I et intervju formulerer han dette slik³:

We have all desire to have certain basic capabilities, like taking part in public life, like appearing in public without shame. Now, the commodities that you need for any absolute level of poverty - to be able to mix with friends, to chat with them and appear without any shame - the commodity you need for that is immensely more if you live in a rich country than in a poor country.

2 http://viewer.webproof.com/page/tip/324/119211/files/Kultur-inkludering-og-bibliotek.pdf?sess_key=&

3 <http://asiassociety.org/business/development/amartya-sen-what-china-could-teach-india-then-and-now>

Vi har ingen holdepunkter for å mene at prosjektet som omtales her handler særskilt om økonomiske ulikheter. Likevel kan det være noe i Sens innsikter som er sentralt. Sen postulerer i sitatet over at det å være deltaker og omgås venner og andre i et rikt land stiller høye krav til at du kan fremstille deg selv som kompetent på bestemte måter. Motsatt impliserer dette at det ikke skal så mye til for å oppleve å mislykkes i et rikt land. Endelig er det Sens tanke at det å være deltaker i det offentlige rom er et like basalt menneskelig behov som mat og drikke.

Prosjektet kan som sagt ikke trekke entydige konklusjoner, men det er likevel ikke spesielt dristig å peke på at folkebibliotekene er offentlige arenaer hvor det er lett å sidestille alle mennesker som deltakende «brukere» og

hvor bibliotekenes gratis- og tilgjengelighetsprinsipper sikrer at ingen behøver å være «klienter».

Når du viser deg på biblioteket viser du deg i det offentlige rom som deltaker. Hva mer er, når det gjelder de ulike tilbudene som bibliotekene har tilrettelagt særlig for innvandrere, er dette tilbud man kan benytte frivillig, uten at det kreves bestemte prestasjoner, og uten at man skal evalueres for sin innsats. Vektlegging av frivillighet og åpningen som gis for at man skal kunne vise seg i det offentlige rom som likestilt og likeverdig kan, kanskje noe paradoksalt, utrette noe som målrettede tiltak for å bedre språkkunnskap og få til integrering ikke så lett kan få til når målgruppen blir gjort til klienter som både skal tilfredsstille ulike krav og underlegges ulike former for kontroll av måloppnåelse.

Endelig kan det også se ut til at kombinasjonen av trygge rammer, fokuset på trivsel og den frivillige deltakelsen fra de som er relativt nye i Norge også fremmer den frivillige deltakelsen til en del av de som har vært her lenge. At det er vanskelig å få sosial kontakt med nordmenn er et velkjent utsagn i mye forskning som fokuserer på innvandrers integreringsutfordringer. Igjen kan man her våge hypotesen at dersom man som innvandrer og lengeboende i landet har konkrete rom hvor man kan få øye på hverandre som likeverdige på samme arena (for eksempel istedenfor den stereotypiske identifikasjonen som henholdsvis «innvandrer» og «nordmann» som ofte er resultatet av mange andre typer møter), så har dette rommet en spesifikk verdi som samfunnsarena som det er viktig å opprettholde.

På en av samlingene i prosjektet stilte vi spørsmålet: Hva slags prosjekt er egentlig dette? Spørsmålet var verken ment kritisk eller ironisk, men som en invitasjon til å reflektere over noen dilemmaer. I bibliotekets ambisjon om å drive folkeopplysning ligger det et «dannelsesprosjekt». Spørsmålet er om det også kan ligge et «disiplineringsprosjekt». Spørsmålet skapte stort engasjement i prosjektgruppa, men svaret var likevel nokså entydig. Verken sentralt eller lokalt har vi sett tendenser til å dyrke «det norske». Tvert imot er det vel «anerkjennelse av forskjeller og mangfold» som har ligget som en tjukk tråd i prosjektet. Og for å underbygge dette vil vi avslutningsvis sitere en av deltakerne i prosjektet som til daglig var deltaker på introduksjonsprogrammet for nyankomne: Her kan man rette seg opp og bare være et vanlig menneske.

PRAT, LES, KLIKK

Dette heftet viser hvordan bibliotekene i de fem største byene har arbeidet aktivt for å gjøre biblioteket til en møteplass og integreringsarena. En raskt økende innvandrerbefolkning gjør at bibliotekene får nye «kundegrupper». Ikke alle er kjent med biblioteket fra før, og ikke alle har forutsetninger for å lese bøker verken på norsk eller på de andre store verdensspråkene. Gjennom prosjektet «Leselyst, språk og IKT» har bibliotekene blitt tilført midler fra Nasjonalbiblioteket for å utvikle tilbud til minoritetsbefolkningen.

Flere bibliotek hadde jobbet aktivt med dette også tidligere, men prosjektmidlene har stimulert til nytenking og bidratt til å finansiere fellesaktiviteter. Det er samtidig viktig å understreke at prosjektet neppe hadde vært mulig å gjennomføre uten en betydelig egeninnsats fra det enkelte bibliotek, fra kommunale samarbeidspartnere og frivillige. I løpet av prosjektperioden har både ansatte og frivillige jobbet med rekruttering og markedsføring av tiltakene, tilrettelegging av selve aktivitetene og bidratt som samtalepartnere i ulike sammenhenger. Prosjektet har derfor i aller høyeste grad vært et slags spleiselag.

Når noe omtales som et spleiselag, handler det ofte om aktiviteter som er underfinansiert. Det er utvilsomt tilfelle når det gjelder dette prosjektet. Men spleiselag-begrepet kan også gi assosiasjoner til noe man gjør sammen ut fra et felles mål, som en slags dugnad. Mye av det som har vokst fram gjennom prosjektperioden har karakter av dugnadsinnsats. De lokale aktivitetene i dette prosjektet har vært helt avhengig av at ansatte påtok seg ekstra oppgaver – alt fra å koke kaffe til

deltakere på språkkaféene til å drive rekrutteringsarbeid og markedsføring. Og uten alle de frivillige ville det vært smått med samtalepartnere på språkkaféene/leksehjelpen etc.

Det er mye bra med dugnader, men i lengden er det vanskelig å basere seg på at viktige samfunnsoppgaver skal løses gjennom egeninnsats og frivillighet. Dugnadene må være et supplement – ikke bærebjelken. Å gjøre biblioteket til en integreringsarena innebærer å ta bibliotekenes samfunnsansvar på alvor. Biblioteket er et lavterskel-tilbud i ordets beste forstand. Her kan du komme som du er, uten å bestille time – og det er gratis. Dette er noe av det genuine med biblioteket.

Gjennom prosjektet har biblioteket nådd ut til brukergrupper med nye tjenestetilbud. I dette prosjektet har hovedfokus vært rettet mot ungdom og voksne som trenger språktrening. I tillegg har prosjektet hatt som ambisjon å tilby skreddersydde datakurs for denne målgruppen. I et samfunn der internett er blitt en hovedkilde til informasjon, handler datakunnskap i stor grad om å få tilgang til informasjon. Kunnskap som befinner seg «just a click away», kan være lett tilgjengelig for dem som har tilgang til en PC og vet hvordan den skal brukes. Uten dette risikerer du å miste mye av det som gjør deg til en likeverdig deltaker i samfunnet.

Tittelen på dette heftet inneholder tre korte ord: Prat, les, klikk. På mange måter oppsummerer disse ordene prosjektet. Det handler om å praktisere språket – å prate, det handler om å skape leselyst, og det handler om å lære data. Prosjekter som dette kan ikke gjøre jobben alene, men gjennom prosjektperioden har bibliotekene

vist at de kan være en viktig møteplass for mennesker med ulik etnisk bakgrunn. Her handler det ikke om at «vi» skal lære «dem», men at vi skal lære hverandre. Og selv om språkkaféene og de andre tiltakene har hatt minoritetsspråklige som målgruppe, har de også representert en møteplass – mellom norske samtalepartnere og minoritetsspråklige, og mellom minoritetsspråklige med ulik bakgrunn.

Prosjektperioden er over og bibliotekene må greie seg med det de har via de ordinære budsjettene. Betyr så dette at alle språkkaféene blir lagt ned og at lesegrupper, laptop-klubber og andre tiltak forsvinner? Ingenting tyder på at alt blir avviklet, men uten midler til daglig drift er det vanskelig i lengden å basere seg kun på ildsjelene. Med små midler har de fem storbyene vist hva det er mulig å få til. De fortjener å få muligheten til å videreføre dette arbeidet innenfor anstendige rammer.

Fokus i dette prosjektet har vært storbyene. Her bor det flest innvandrere, så det var på mange måter et naturlig sted å starte. Men ingenting av det som er utviklet i dette prosjektet forutsetter et stort bibliotek. En språkkafé kan fungere like bra på et lite som et stort sted, og et datakurs vil det sikkert være behov for også i en mindre kommune. Mange av tiltakene kan egne seg godt som integrerte tiltak, der etniske nordmenn og etniske minoriteter gjør ting sammen. Både dataopplæring og lesegrupper kan egne seg godt for det. Vårt håp er at dette heftet kan inspirere andre til å gjøre noe lignende. Poenget er ikke å gjøre det samme over alt, men å ta idéene med videre og utvikle nye tiltak, tilpasset lokale forhold.

OVERSIKT OVER BIDRAGSYTERNE

Prosjektleder

Anne Kristin Undlien, biblioteksjef Kristiansand folkebibliotek

Kristiansand

Else Marie Nesse, fagbibliotekar

Oddhild Hildre, spesialbibliotekar

Adnan Agic, spesialkonsulent innen IKT

Stavanger

Aud Jorunn Aano, spesialbibliotekar

Randi Pettersen, rådgiver

Sissel Dahle, avdelingsleder

Bjørn Kjetil Fredriksen, spesialbibliotekar IKT

Bergen

Anne Berit Helland, spesialbibliotekar

Flerspråklige tjenester,

Mari Jore, prosjektleder Digital inkludering

Karen Marie Loge, fagansvarlig kunst og

litteraturprosjekter

Sverre Helge Bolstad, leder Digital utvikling

Kari Mestad, spesialbibliotekar/fagkonsulent IT

Trondheim

Kirsti Sand, bibliotekar

Sølvi Eriksen Lind, rådgiver

Arne Stabursvik, miljøterapeut

Anne Tønseth, førstesekretær

Oslo

Anita Harby, avdelingsleder, Gamle Oslo filial (Tøyen)

Ingeborg M. Andersen, prosjektmedarbeider Gamle Oslo (Tøyen)

Følgereforskere og forfattere av heftet

Berit Berg, professor ved Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU og forskningssjef ved NTNU Samfunnsforskning

Patrick Kermit, professor ved Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU og seniorforsker ved NTNU Samfunnsforskning

TRYKK: 978-82-7570-409-0

WEB: 978-82-7570-410-6

 NTNU
Samfunnsforskning

 Nasjonalbiblioteket